

16.6.2003

2665/4/02

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Ilkka Rautio

Esittelijä: Neuvontaläkimies Kristian Holman

ESITUTKINNAN TOIMITTAMINEN ENNEN SYYTEOIKEUDEN VANHENTUMISTA

1 KANTELU

A arvosteli 2.11.2002 eduskunnan oikeusasiamiehelle osoittamassaan kirjoituksessa Turun kihlakunnan poliisilaitosta siitä, että hänen rikosilmoitustaan ei tutkittu ennen syyteoikeuden vanhentumista.

A kertoo tehneensä Turun kihlakunnan poliisilaitokselle kotirauhan rikkomista ja lievää vahingontekoa koskevan rikosilmoituksen vuonna 1998. A:n tiedustellessa vuonna 2002 asiansa etenemisestä hänelle oli kerrottu rikosten syyteoikeuden olevan vanhentunut ja että asiaa ei siten tutkita. Syyksi poliisi oli ilmoittanut henkilöstöpulan. A kertoo, että poliisi ei ollut missään vaiheessa suorittanut asiassa mitään esitutkinätoimenpiteitä.

2 SELVITYS

- - -

3 RATKAISU

3.1 Tapahtumatietoja

A teki 16.8.1998 rikosilmoituksen 15.8.1998 tapahtuneesta epäillystä kotirauhan rikkomisesta sekä lievästä vahingonteosta ja vaati nimeämälleen tekijälle rangaistusta. Asian tutkinnanjohtajaksi nimettiin rikoskomisario B ja tutkinta määrättiin rikosylikonstaapeli C:n, sittemmin rikosylikonstaapeli (nyk. rikoskomisario) D:n johtaman tutkintaryhmän tehtäväksi.

A:n tiedustellessa 16.10.2002 poliisilaitokselta asiansa etenemisestä, hänelle ilmoitettiin rikoksen olevan vanhentunut. Rikoksen syyteoikeuden vanhentumisen syyksi esitutkinnan aikana ilmoitettiin poliisin henkilöstöpula. Asiassa ei ollut tehty mitään esitutkintatoimenpiteitä.

3.2 Oikeusohjeet ja kannanotto

Esitutkintalain 6 §:n nojalla esitutkinta on toimitettava ilman tarpeetonta viivästystä.

Poliisilain 3 §:n mukaan poliisin tehtävät on hoidettava mahdollisimman tehokkaalla ja tarkoituksenmukaisella tavalla. Olosuhteiden vaatiessa tehtävät on asetettava tärkeysjärjestykseen.

Esitutkinnan viivytyksetön toimittaminen palvelee niin rikosten asianosaisten oikeusturvan toteutumista kuin esitutkinnan tuloksellisuuttakin. Asianmukaisen esitutkinnan ja sen viivytyksetön toimittaminen on tärkeää koko rikosoikeudellisen järjestelmän toimivuuden ja uskottavuuden kannalta.

Esitutkinnalle ei voida asettaa yleistä enimmäisaikaa, vaan esitutkinnan hyväksyttävää aikaa on arvioitava huomioon ottaen sen laatu, laajuus sekä yksilölliset erityispiirteet. Myös esitutkinnan toimittamiseen liittyvät ulkoiset tekijät, kuten käytettävissä olevat tutkintaresurssit sekä poliisin mahdollisuus asettaa tehtävänsä kiireellisyysjärjestykseen vaikuttavat tosiasiallisesti esitutkinnan keston. Selvää kuitenkin on, että poliisin tulee toimittaa esitutkinta ennen syyteoikeuden vanhentumista.

Saadussa selvityksessä todetaan, että rikosilmoituksen kirjaamisen jälkeen sen tutkintaa ei ole heti aloitettu, vaan asia on siirretty odottamaan tutkintavuoroaan. Selvityksessä todetaan edelleen, että vastuunalaisella tutkintaryhmällä oli ollut ennen kyseisen rikosilmoituksen kirjaamista n. 750 rikosilmoitusta, joissa ei ollut aloitettu esitutkintaa tai joissa esitutkinta oli kesken. Tutkintaryhmässä oli 4–5 henkilöä, joiden kesken jutut jakaantuivat. Selvityksessä todetaan edelleen, että kyseiselle tutkintaryhmälle tulee vuosittain n. 8000–9000 uutta ilmoitusta, joiden kaikkien tutkiminen ei käytännössä ole mahdollista.

A:n tekemä rikosilmoitus siirrettiin odottamaan tutkinnan aloittamista, mutta johtuen ilmoitusten edellä mainitusta suuresta määrästä sekä poliisin suorittamasta priorisoinnista kiireellisten ja vähemmän kiireellisten ilmoitusten tutkinnan suorittamisjärjestyksen suhteen, A:n tekemän rikosilmoituksen syyteoikeus vanheni ennen kuin asiassa ehdittiin lainkaan aloittaa esitutkintaa.

Vaikkakin poliisilla on ollut edellä kuvatuin tavoin mahdollisuus priorisoida tutkittavavana olevia asioitaan siten, että esimerkiksi vakavammat rikokset menevät tutkinnassa kiireellisyys- ja tärkeysjärjestyksessä vähäisempien ohitse, voi nähdäkseni rikoksen syyteoikeuden vanhentumisen käsillä olo tosiasiallisesti olla sellainen seikka, että sen perusteella poliisin tulee asettaa joissakin tapauksissa myös vähäisemmän rikoksen tutkiminen etusijalle mahdollisesti vakavamman rikoksen tutkimiseen nähden. Selvää kuitenkin, on ettei tähän aina kyetä, eikä se edes aina ole tarkoituksenmukaistakaan, sillä vakavampien rikosten tutkinta hyvin usein vaatii onnistuakseen kiireellisiä tutkintatoimenpiteitä. Kyseinen priorisointia koskeva poliisilain 3 § ei kuitenkaan mahdollista sitä, että sen perusteella voitaisiin jättää tehtäviä hoitamatta.

Tässä tapauksessa kysymyksessä on ollut yksinkertainen rikosasia, jonka tutkiminen ja mahdollinen syyteharkintaan saattaminen ei olisi vaatinut

erityisen laajoja toimenpiteitä. Asiassa oli tullut ilmi rikoksesta epäillyn henkilöllisyys, joten ainakin ilmoitustietojen perusteella vaikuttaisi siltä, että suoritettaviksi esitutkintatoimenpiteiksi olisi pitkälti riittänyt asianosaisten kuulustelut sekä asianomistajalle aiheutuneen vahingon selvittäminen.

Koska saadut selvitykset antoivat yleisemmälläkin tasolla viitteitä siitä, että Turun kihlakunnan poliisilaitoksella ei kyetä aloittamaan tai suorittamaan lainkaan esitutkintaa kaikissa sitä edellyttävissä asioissa ennen näiden syyteoikeuden vanhentumista, pyysin Länsi-Suomen lääninhallituksen poliisiosastoa antamaan lausuntonsa siitä, miten rikosilmoitusten määrien ja tutkinnan valvontavastuu on järjestetty Länsi-Suomen läänin alueella.

Lääninhallituksen lausunnossa viitataan yleisemmin sisäasiainministeriön rikostutkinnan tilaa koskevan selvitysraportin havaintoihin sekä todetaan, että Turun kihlakunnan poliisilaitoksella tullaan suorittamaan vuoden 2003 aikana ns. s isäinen tarkastus, jossa tullaan kiinnittämään huomiota mm. esitutkinnan tutkinta-aikoihin.

4

JOHTOPÄÄTÖKSET JA TOIMENPITEET

Tutkinnanjohtajan tehtävänä on valvoa esitutkinnan toimittamista ja edistymistä, sillä viimekätinen vastuu esitutkinnan toimittamisesta kuuluu hänelle. Tutkijan velvollisuutena taas on toimittaa asiassa vaadittavat esitutkintatoimenpiteet ilman aiheetonta viivytystä. Tutkinnanjohtajan esimiehillä puolestaan on oma valvonta- ja ohjausvastuunsa, joka kuitenkin on yksittäisen esitutkinnan suorittamisen valvontaa yleisluonteisempi.

Turun kihlakunnan poliisilaitoksen esitutkintatilanne on ilmeisen va ikea. Poliisilaitokselta saatu selvitys antaa viitteitä siitä, että esitutkinnassa voi vanhentua sellaisienkin rikosten syyteoikeus, jotka sinänsä olisivat helposti tutkittavissa. Saadun selvityksen perusteella tutkinnan viivästyminen siten, että rikoksen syyteoikeus vanhentui, ei ole johtunut yksittäisen tutkijan tässä tapauksessa tekemästä laiminlyönnistä eikä myöskään asianomaisen tutkinnanjohtajan valvontavelvollisuuden laiminlyönnistä, vaan pikemminkin Turun poliisilaitoksen työtilanteen yle isestä vaikeudesta. Tämän vuoksi en näe tässä tapauksessa aihetta tarkemmin selvittää yksittäisiä syitä esitutkinnan viipymiseen tai tehdyn priorisoinnin tuloksellisuutta. En pidäkään tarkoituksenmukaisena tällaisessa yleisemmälläkin tasolla havaittavissa olevassa vaikeassa tilanteessa ryhtyä arvostelemaan yksittäisen jutun tutkinnanjohtajaa, tutkintaryhmää tai tutkijaa tapahtuneesta. Totean silti, että selvitys ei myöskään sulje pois mahdollisuutta, etteikö työn aktiivisemmalla ohjauksella ja priorisointien tarkemmalla asettamisella olisi saavutettavissa ilmennyttä parempia tuloksia. Ilmeisesti ongelma on kuitenkin viime kädessä poliisilaitoksen yleisissä edellytyksissä suoriutua sille asetetuista tehtävistä sekä lääninhallituksen ja sisäasiainministeriön poliisiosaston mahdollisuuksissa huolehtia riittävien toimintaedellytysten turvaamisesta poliisitoiminnassa.

Laillisuusvalvojana oikeusasiamiehen tulee valvoa, että viranomaiset ja virkamiehet noudattavat toiminnassaan lakia ja täyttävät velvollisuutensa.

Esitutkintalaista käy yksiselitteisesti ilmi, että esitutkinta tulee toimittaa ilman aiheutonta viivytystä. Milloin esitutinnan viivästymistä voidaan pitää aiheellisenä, tulee arvioida yksittäistapauksittain huomioiden kulloinkin esitutkintaan liittyvät yksilölliset piirteet. Toisaalta nyt kyseessä olevassa tapauksessa oli pikemminkin esitutinnan toimittamatta jättämisestä kuin sen viivästymisestä, sillä epäiltyjen rikosten vaivhantumisen johdosta esitutinnan viivästymisestä johtunutta virheellistä menettelyä ei enää pystytty korjaamaan.

Toimenpiteistä luopumisen tai tehtävien tekemättä jättämisen tulee perustua laista ilmenevään säännökseen (vrt. esitutkintalain 4 a §, jonka nojalla virallinen syyttäjä voi määrätä, ettei esitutkintaa tietyin edellytyksin toimiteta). Esitutinnan toimittamatta jättämisestä koskevat esitutkintalain säännökset eivät kuitenkaan sellaisenaan sovellu käytettäviksi perusteena laiminlyödä esitutinnan toimittaminen siten, että epäillyn rikoksen syyteoikeus vanhenee. Myöskään poliisilain 3 §:n tehtävien priorisoinnista ei oikeuta tehtävien laiminlyöntiin. Katsonkin olevan esitutkintalain 2 ja 6 §:n vastaista, että tutkittavan rikoksen syyteoikeus on tällaisessa tapauksessa päässyt vanhenemaan esitutinnan aikana.

Saatan käsitykseni tapahtuneesta lainvastaisesta menettelystä Turun kihlakunnan poliisipäällikölle sekä A:ta koskevan asian tutkinnasta vastanneelle tutkinnanjohtajalle, rikoskomisario B:lle tiedoksi. Tässä tarkoituksessa lähetän heille jäljennökset tästä päätöksestäni.

Lähetän jäljennöksen tästä päätöksestä myös Länsi-Suomen lääninhallituksen poliisiosastolle otettavaksi huomioon poliisitoiminnan suunnittelussa ja kehittämisessä niin Turun kihlakunnan poliisilaitoksen kuin koko Länsi-Suomen lääninkin toimialueella.

Lisäksi pyydän Länsi-Suomen lääninhallitusta toimittamaan minulle aikanaan toimitettavasta sisäisestä tarkastuksesta laadittavan raportin sekä kirjallisen selvityksen siitä, mihin toimenpiteisiin Länsi-Suomen lääninhallitus aikoo ryhtyä, jotta Turun kihlakunnan poliisilaitoksen toimintaedellytykset suoriutua sille lain mukaan kuuluvista tehtävistä pystytään turvaamaan ja minkälainen on Turun kihlakunnan poliisilaitoksen tilanne tutkinnassa olevien asioiden määrän ja henkilöstön suhteen. Pyydän toimittamaan selvityksen eduskunnan oikeusasiamiehen kansliaan 30.9.2003 mennessä.

Muihin toimenpiteisiin kantelu ei anna aiheutta.

Kantelukirjoituksen liitteet palautetaan oheisena.